

der står i centrum, således manufaktur- og kompagnieksexperimenter, og trods de talrige brande turde den dag i dag fjerde Christians særprægede bygningsværker være karakteristiske for staden. Foruden de talrige erindringer giver nu også tingbøgerne deres besyv med, om end ifølge sagens natur gerne med hensyn til tilværelsens skyggesider.

Takket være omhyggelige bygningsopmålinger m.m. kan vi omsider vove os indenfor i borgerhusene, og via samarbejdet kongeby er vi fremme ved enevældens indførelse 1660, hvilket mere end noget andet gjorde staden til Kongens København. Her kunne det måske have været understreget, at de mange administrative særrettigheder, København besidder den dag i dag, går tilbage til de da erhvervede privilegier, ja om det så er magistratens ret til direkte adgang til kronen, anvendtes denne som bekendt såvel 1848 som 1920!

Som Christian IV havde tilføjet Christianshavn, fik byen nu ved indlemmelsen af »Frederiksstaden« mere end fordoblet sit område, og folketallet er givet mangedoblet i løbet af dette tidsafsnit, vel ikke mindst grundet voksende bureaukrati, hær og flåde, og det anslås, at mellem 1/3 og 1/2 af befolkningen havde økonomisk forbindelse til en eller anden statsinstitution. Dermed voksede de lokale problemer i den grad, at bystyret (magistrat og de 32 mænd) ikke var opgaverne voksen, hvorfor hyppige kgl. kommissioner tog sig af presserende problemer. Såvel oprettelsen af et specielt politimesterembede som et organiseret fattigvæsen hører hjemme i denne periode, medens det må være en lapsus, der får forfatteren til på grund af periodens reformer helt at overse det allerede omkring 1645 betydeligt udviklede skole- og undervisningsvæsen. Og med øjen-

vidneberetninger om Københavns brand 1728 slutter det uhyre læseværdige bind, der fuldt ud tilfredsstiller de krav, man kan og bør stille til en forsvarlig populærhistorie. Blot må jeg anholde den evindeligt gentagne trav, at København havde lige så mange indbyggere som resten af Danmarks købstæder tilsammen. Monarkiets øvrige storbyer var nu engang Altona, Flensborg, Bergen og snart også St. Thomas, en art »regionalcentre«, på hvilken baggrund man langt bedre forstår denne tilsyneladende mangel på »ligevægt« mellem kongerigets byer.

Foruden ros til de udmærkede illustrationer og det meget instruktive kortmateriale skal bemærkes, at hvert bind afsluttes med en udførlig litteraturliste.

Troels Dahlerup

Harald Jørgensen: *Thi kendes for ret – Studier i de civile københavnske domstoles historie i perioden ca. 1660 til 1919*. Administrationshistoriske studier (Rigsarkivet – G.E.C. Gad, 1980). 451 s., ill., kr. 122,00.

Enhver, der har skullet anvende københavnske retsakter og som følgelig har været ved at løbe sur i de talrige indbyrdes konkurrerende jurisdiktioner under den ældre enevælde, vil vide at påskønne dr. Harald Jørgensens skrift, der udsendt i Forskningsrådets planlagte serie af administrationshistoriske studier indeholder en detaljeret redegørelse for disses historie fra enevældens indførelse og frem til retsplejereformen 1919.

Højest naturligt udelades de helt specielle militære retter, og læseren bliver hurtigt klar over, at også de – i øvrigt næsten ukendte – gejstlige retter ej heller behandles her.

Med hofret, borgret, byting og råd-

stueret var hovedstaden næsten oversynet med domstole, hvis indbyrdes kompetence giver ikke blot nutiden anledning til hovedbrud. For netop at fremme en hurtigt og effektivt arbejdende retspleje vedrørende groft tyveri så man ikke anden udvej end at oprette endnu en domstol, den for sin hyppige anvendelse af tortur stærkt frygtede inkvisitionskommission 1686-1771.

Naturligvis er der ikke tale om egentlig retshistorie; men for at eksemplificere domstolens virke er flere retssager udførligere omtalt, hvad enten der er tale om »typiske« eller mere celebre (som slaget på fælleden eller Albertisagen), for at belyse rettens ofte krogede veje, dommernes antal og aflønning m.v., og ikke mindst efter junigrundlovens krav om adskillelse af dømmende og udøvende magt redegøres udførligt for retsplejeomlægninger og disses baggrund.

Med talrige henvisninger til de netop i forfatterens egen landsarkivartid omregistrerede retsarkivalier, med noter og navne- og sagregistre er det et nyttigt hjælpemiddel, hvorfor man gerne havde set også en litteraturfortegnelse (i sagregisteret er ombrydningen af bogstav H gået i fisk; a propos Højesteret gad jeg vidst, hvor mange det er »bekendt«, at højesteretsåret går fra marts til februar?).

Troels Dahlerup

Sv. Aage Bay: *Bidrag til Horsens historie*. (Horsens Kommune 1979). 169 s.

I indledningen til sin bog siger forfatteren, at den er tænkt som et bidrag til en kommende Horsenshistorie. Det er vel forklaringen på bogens noget ujævne indhold. Den består af tre hovedafsnit: Om Horsens bys jorder indtil udskift-

ningen i 1830. Så følger et afsnit om byens havn og skibsfart 1670 indtil 1857, før der sluttet af med et 40 sider stort afsnit »Striden om kapellanen hr. Samuel Baufein 1768-72«. Ikke mindst sidstnævnte afsnit hører i høj grad den snævrere lokalhistorie til, men desværre mangler også de to indledende afsnit perspektiv og udblik. Det håndværksmæssige er naturligvis i orden. Et fyldigt noteapparat viser læseren, hvordan forfatteren har arbejdet med kilderne.

Henrik Fode

Ejnar Jakobsen; *Blade af Sæbys historie*. (Sæby Museum, 1979). 86 s.

Den mangeårige drivkraft bag Sæby lokalhistoriske arkiv har med denne bog givet et kalejdoskopisk billede af sin by. Bogen er indrammet af et afsnit om kunsternes opdagelse af Sæby og historien om Sæby Søbad, som byen skabte netop for at trække turister til.

Mellem disse afsnit kan læseren møde noget om gadenavne i Sæby, om barndoms minder fra byen samt noget om byens originaler ved århundredskiftet. Bogen har næppe større interesse for en bredere kreds, men må snarere betragtes som et bedre eksempel på hjemstavns litteratur.

Henrik Fode

Det skabende menneske. Kulturhistoriske skitser tilegnet P.V.Glob. I-II. (Nationalmuseet, 1981). 263 og 279 s.

Hvis et menneskes popularitet skal måles efter det omfang, et festskrift til ham har, kommer P.V. Glob på den første plads. Bedre er det dog at betragte den bibliografi, som festskriftet bringer, fordi den viser, hvad rigs-